Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 4

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 882 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership 10
Ibrokhim Gulomov

Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari 18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich

Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления 24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли

Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ... 27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna

Aholi yashash joylarida yong‘in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari 32
Aziz Zikriyoev

O‘zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari........ 40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna

Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta’siri (O‘zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida)........ 45
D. B. O‘roqova

Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ko‘paytirishning asosiy yo‘llari 50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o‘g‘li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o‘g‘li

Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar 55
Igitov Jurabek Kuzibekovich

Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish 63
Islamov Ozodjon

Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo‘llari 67
J. K. Boymurodov

Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo‘nalishlari 72
Kadirxodjayeva Nilufar Raxmatullayevna

BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o‘zgartirish 77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo‘ja Sobirxo‘ja o‘g‘li

Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi 84
Layli Mirzayeva

Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari........ 88
Luiza Komilovna Xaydarova

Umumta’lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish.... 93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna

O‘zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari........ 98
Meliqulov G‘ayrat Abdug‘afforovich

Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta’siri 105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o‘g‘li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o‘g‘li

Hududlarni rivojlantirish va “yashil iqtisodiyot”ni shakllantirishning ekologik muammolari........ 110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o‘g‘li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi

Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari 116
Qodirov Azizjon Anvarovich

Mamlakatimiz oliy ta’lim tizimda sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari 121
Saidqulova Firuza Farmonovna

Bo‘lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari 125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi

Ta’limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati 129
To‘rayeva Hurriyat To‘yqulovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Hududlarda to‘g‘ridan to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo‘llari 136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.

Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari 143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna

Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar 149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov

Qishloq xo‘jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg‘or xorij tajribasi 154
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich

Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari 159
Yodgorova Xalima To‘lqinovna

Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o‘zaro bog‘liqligi tahlili 165
Raxmatov Adxam Itolmasovich

Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish 169
Suyunova Kamilla Baxromovna

Qishloq xo‘jaligida agrokimyo xizmatlar ko‘rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo‘llari 173
Tabayev Azamat Zaripbayevich

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari 178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.

Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking 183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna

Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy 186
Muhammadiyev Po‘latjon Ilhomjon o‘g‘li, Uzganbayeva Dilnoza Toxtasinovna

The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population 192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o‘g‘li

The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions 196
Babadjanov Abdirashid Musayevich

Behavioral Theory of the Firm 201
Egamberdieva Oydin Abror qizi

The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks 207
Egamova Makhfurat Esanovna

Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан 211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович

Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов 216
Бекимбетова Гулнора Маратовна

Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли 223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна

Меры по снижению доли теневой экономики в стране 228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон қизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли

Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан 232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев

Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане 237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна

Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов 243
Раупов Жамшид Рашидович

Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях 249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана........................255
Саиткамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы

Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами 261
Хакимова Майя Юрьевна

Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО 266
Зарипова Саёхат Зафаровна

Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.............271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi

Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili............................276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li

Globallashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati...................282
Anvarova Z.

The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children..................................286
Axtamov Djamshed Baxromovich

A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment..291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammat qizi

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi..296
Avazov Ilxom Ravshanovich

Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi...301
Axrorov Zarif Oripovich

Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili................................309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich

Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis..............................314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna

Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari..........319
Masharipova Manzura Alimbayevna

Korxonalarda benchmarketing strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.................325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna

Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari....................................330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi

Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili..................................334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li

Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish...339
Pardayeva Zulfizar Alimovna

Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili...343
Rashidov Jamshid Xamidovich

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni...........................348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li

Raqamli iqtisodiyot sharoitda xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari..352
Suyunov Asror Baxtiyorovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitda telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.........................356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari................................360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna

Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari 366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi

Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati 371
Xodjayev Anvar Rasulovich

Transport Decarbonization Strategy 377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli

Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish 382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna

Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari 387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich

Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi 390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev

Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash 394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish 399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li

Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati 404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna

Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari 409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich

Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi 416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich

Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida) 421
Bozorova Lobar Nuralevna

Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий 427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи

Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri 432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich

Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari 438
Maxmudov Omon Tuxtayevich

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish 442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna

Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar 447
Nazarova Kamola Sattorali qizi

Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi 453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich

O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari 460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat

Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari 467
Turaeva Mastura Kurbanovna

Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса 471
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев

Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari 478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich

Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish 482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna

Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari 485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich

Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi 490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish 495
Xamidova Z. U.

Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati 501
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna

Kambagʻallikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi 505
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy oʻgʻli

Oliy taʼlim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish 511
Shaymatova Nargiza Ashurovna

Raqamli iqtisodiyot sharoitida sugʻurta xizmatlari 516
Shodmonova Odina Gʻofur qizi

Fuqarolar davlat pensiya taʼminoti tizimining amaldagi holati tahlili 520
Sholdarov Dilshod Azimiddin oʻgʻli

Aholiga bank xizmatlari koʻrsatishning ijtimoiy ahamiyati 525
Eldor Uskanov

Innovatsion boshqaruvning ilgʻor xorijiy tajribalari 530
Yusupova Jamila Karamatdinovna

Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili (“OʻZBEKNEFTGAZ” AJ misolida) 534
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich

Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash 541
Sobirov Azizbek Avzbekovich

Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari 548
Gadaev Ismat Yadgarovich

Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: toʻsiqlar va yechimlar 551
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna

Oʻzbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yoʻllari 554
Kobilova Nasiba Xurramovna

Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy 561
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna,
Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich

Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market 566
Musyeva Shoira Azimovna

Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi 570
Odina Nabiyevna Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi

Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish 575
Rashidova Xadicha Tursunalievna

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yoʻllari 581
Raxmanov Mexridin Sindarovich

Korporativ boshqaruv amaliyoti boʻyicha hisobot tuzish boʻyicha xorijiy tajriba 586
Tashmatov Rustam Xusanovich

Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari 592
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich

Iqtisodiyotda turizm oʻrnini statistik baholash uslubiyoti 595
Zilola Jumanova

Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан 602
Абдуллоев Фуркат Олимджонович

Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана 607
Кадиров Алишер Исмаилович

Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов 611
Раупов Жамшид Рашидович

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar 617
Rashidova Odina Olimjon qizi

Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане 622
Камалов Камоладдин Кахрамонович

Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni 626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari 630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi

Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotteling 635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna

Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari 644
Norboyev Odil Abrayevich

Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida 649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevna

O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari 654
Taxir Urkinbayev

Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari 658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich

Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification 663
Uktamova Nozima Narzulla kizi

Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari 667
Yadgarov Akram Akbarovich

Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц 673
Базарова Нигора Равшановна

Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash 684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari 689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li

Tashqi mehnat migratsiyasi 694
O. N. Djurayev

Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash 699
Otaboyeva Dildora

Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlat tajribasi 705
Raimov Xurshid Muxtorovich

Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari 711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich

O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar 716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li

Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari 723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich

O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari 731
Davranov Iskandar Jumayevich

Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish 738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li

Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development 744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi

"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida 749
Muminova Elnoraxon Abdukarimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi

Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari 754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish 759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna

Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан 766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи

Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari 774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov

O‘zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish..780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich

Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений................787
Жанзаков Бекзот, Жонузоков Мирзабек

Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha xorij tajribasi va
uni mamlakat iqtisodiyotida qo‘llash imkoniyati...795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna

Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов 802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризоевна

Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantishning konseptual asoslari 806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

Qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo‘yicha xorijiy tajribalar va
ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo‘llari 814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich

Turistik xizmatlarining o‘ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari...819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna

Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlari 823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich

Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari....................832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.

Kriptovalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar 835
Berdiqulov Jurabek

Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish 837
Hamroyev Sherzod Axtamovich

O‘zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko‘p qavatli
“yashil” fermer xo‘jaliklarini tashkil etishning ahamiyati 843
Turdimuratova Aziza Alisherovna

Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo‘llari va
uni arima modeli asosida prognozlash..846
Abdunazarova Shahnoza Norqo‘chqor qizi

Qishloq xo‘jaligi tarmog‘ining mamlakat iqtisodiyotidagi o‘rni va
undagi tarkibiy o‘zgarishlarni statistik baholash..856
Zakirova Umida Maxamadaminovna

O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati 863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich

Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o‘rni va ahamiyati 872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek

Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации
экономики 876
Алиева С.С.

"YASHIL" ENEGRIYA QUVVATLARINI BARPO ETISH IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH ASOSI SIFATIDA

Muminova Elnoraxon Abdukarimovna
FarPI "Iqtisodiyot" kafedrasi mudiri

Umarova Dilnoza Oybek qizi
FarPI "Iqtisodiyot" yo'nalishi 78-23 I guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil energiya manbalaridan foydalanishning ahamiyati va zarurati yoritilgan. Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish maqsadida mamlakatimizda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar o'rganilgan. Shuningdek, O'zbekistonda elektr-energiyasini ishlab chiqarish va iste'molchilarni elektr-energiyasi bilan ta'minlash ko'rsatkichlari tahlil qilingan. Xalqaro energiya agentligi (International Energy Agency – IEA) ning hisobotida aks ettirilgan qayta tiklanadigan energiya manbalarining prognoz ko'rsatkichlari o'rganilgan. Mamlakat iqtisodiyotini barqaror rivojlanishida "yashil" enegriya quvvatlaridan foydalanish zarurligi borasida xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, yashil o'sish, iqtisodiy barqarorlik, qayta tiklanuvchi energiya, gidronegetika shamol energetika, energiya resurslari, tabiiy resurslar.

Abstract: This article highlights the importance and necessity of using environmentally friendly energy sources. In order to develop a green economy, measures implemented in our country to use renewable energy sources have been studied. The indicators of electricity production and electricity supplies to consumers in Uzbekistan were also analyzed. The forecast indicators of renewable energy sources reflected in the report of the International Energy Agency (IEA) were studied. Conclusions and proposals are made regarding the need to use green energy resources in the sustainable development of the country's economy.

Key words: green economy, green growth, economic stability, renewable energy sources, hydronetics, wind energy, energy resources, natural resources.

Аннотация: В данной статье подчеркивается важность и необходимость использования экологически чистых источников энергии. В целях развития зеленой экономики изучены меры, реализуемые в нашей стране по использованию возобновляемых источников энергии. Также были проанализированы показатели производства электроэнергии и поставок электроэнергии потребителям Узбекистана. Изучены прогнозные показатели возобновляемых источников энергии, отраженные в отчете Международного энергетического агентства (МЭА). Сделаны выводы и предложения относительно необходимости использования зеленых энергетических ресурсов в устойчивом развитии экономики страны.

Ключевые слова: зеленая экономика, зеленый рост, экономическая стабильность, возобновляемые источники энергии, гидронетика, ветроэнергетика, энергетические ресурсы, природные ресурсы.

KIRISH

Iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi, uning tarmoq va sohalarining kengayishi, aholi turmush darajasini ortib borishi iqtisodiy resurslarda yanada oqilona foydalanishni taqazo etadi. Ishlab chiqarish hajmini ortishi, yangi ishlab chiqarish korxonalarining paydo boʻlishi energiya va energiya resurslarini koʻplab sarflanishiga sabab boʻlmoqda. Soha mutaxassislari va olimlarning maʼlumotlariga koʻra, dunyoda aniqlangan mavjud tabiiy yoqilgʻi-energiya resurslari (tabiiy gaz, neft) 60–150-yil ishlatishga yetadi. Shu sababli, koʻplab mamlakatlarda energiya resurslaridan samarali foydalanish masalalariga jiddiy eʼtibor qaratmoqda. Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asosida yashil energiya manbalarini joriy etish, ulardan samrali foydalanish, energiya ishlab chiqarishda muqobil energiya manbalarining ulushini koʻpaytirish, “yashil energetika” siyosatini amalga oshirish bugungi kunning asosiy dolzarb masalalridan hisoblanmoqda. Mamlakatimiz xukumati tomonidan ushbu masala yuzasidan bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 02.12.2022-yildagi “2030-yilgacha Oʻzbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga oʻtishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish boʻyicha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi PQ-436-son qarori doirasida 2030-yilgacha Oʻzbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga oʻtish va “yashil” oʻsishni taʼminlash boʻyicha harakatlar rejasi ishlab chiqilgan boʻlib, tabiiy resurslardan barqaror va samarali foydalanish, milliy iqtisodiyotni tabiiy ofatlar va iqlim oʻzgarishiga nisbatan barqarorligini mustahkamlash, milliy iqtisodiyot, xususan sanoatning “yashil” va kam uglerordli rivojlanishini taʼminlash, innovatsiyalarni joriy etish va samarali “yashil” investitsiyalarni jalb qilish, barqaror va inklyuziv “yashil” urbanizatsiyani rivojlantirish, “yashil” iqtisodiyotga oʻtish davrida katta taʼsir kuchiga ega boʻlgan aholi qatlamlarini va ularning yashash joylarini qoʻllab-quvvatlash, “Yashil” oʻsish boʻyicha salohiyatni oshirish va inson kapitalini rivojlantirish, “yashil” iqtisodiyotga oʻtish uchun qulay siyosiy muhit yaratish, samarali institutlarni joriy qilish, tashqi va ichki “yashil” moliyalashtirish oqimlarini koʻpaytirish masalalari belgilangan[1].

Oʻzbekistonda “yashil” energiya quvvatlarini barpo etishda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanish masalalari yangicha tus olmoqada. Mamlakatimizda quyosh energiya, shamol energiya, gidroenergiya manbalaridan foydalaniladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yu.Shadimetov oʻzining tadqiqotlarida “yashil” energiya xorijiy tajribasi, muammolari va istiqbollarini oʻrgangan. Jumladan, yashil energiyani shakllantirish va ommalashtirish, qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish, Oʻzbekistonda “yashil” iqtisodiyotga oʻtishning dolzarbligi misolida keltirgan. Oʻtgan yillar davomida Oʻzbekistonda muqobil energiya manbalarini rivojlantirishga katta eʼtibor qaratilmoqda, chunki bugungi kunda butun dunyo jamiyati tabiiy resurslardan oqilona foydalanish muammosiga yechim topishga qaratgan [1].

“Yashil” energiya texnologiyalarini qabul qilishda muhim omillarning taʼsirini modellashtirish masalalari Zeng, S. va boshqalar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda oʻz aksini topgan. Uning tadqoqitlarida kabi masalalar oʻrganilgan. Yashil energiya texnologiyalari (GET) ekologik jihatdan xavfsiz va qulay boʻlib, uglerod miqdorini kamaytirish maqsadlariga erishish uchun istiqbolli hissa qoʻshadi. Koʻplab mamalakatlar bugungi kunda yashil energiyaga oʻtish maqsadida koʻplab dasturlar qabul qilmoqdalar [2].

Tabiiy resurslarning barqarorligi soʻnggi adabiyotlar va siyosatchilarning eʼtiborini talab qiladigan global muammoga aylandi. Xorij olimlaridan Chau, K. Y. va boshqalar oʻzlarining tadqiqotlarida yashil energiyani qidirish va isteʼmol qilishning (qayta tiklanadigan energiya ishlab chiqarish, qayta tiklanadigan energiya isteʼmoli va yonuvchi qayta tiklanadigan chiqindilar) G7 mamlakatlarida tabiiy resurslarning barqarorligiga (tabiiy resurslar ijarasi) taʼsiri boʻyicha empirik tadqiqotlar olib borganlar 2001 va 2019-yillar oraligʻida Jahon banki koʻrsatkichlaridan (WDI) ikkilamchi maʼlumotlar olindi va konstruktsiyalar oʻrtasidagi munosabatlarni sinab koʻrish uchun momentlar kvantli regressiya usuli (MMQR) qoʻllanildi. Natijalar “yashil” energiyani qidirish va isteʼmol qilish G7 mamlakatlari tabiiy resurslarining barqarorligi bilan ijobiy bogʻliqligini koʻrsatdi. Ushbu tadqiqot, ayniqsa, tegishli organlar uchun tabiiy resurslarning barqarorligi boʻyicha siyosatni shakllantirish va amalga oshirish uchun ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga ega [3].

Mamlakatimiz olimlari A.I.Qarshibaev, O.Zoxidov, va A.Xamzaevlarning tadqiqotlarida konchilik va ishlab chiqarish korxonalarida ish unumdorligi hamda ishlab chiqarish hajmining ortishi oʻz-oʻzidan elektr energiyasi sarfini ortishiga olib keladi [4]. Bugungi kunda konchilik hamda sanoat korxonalarining elektr energiya isteʼmoli samaradorligini orttirish uchun muqobil va qayta tiklanuvchi energiya manbalarining yangi turlarini ishlab chiqarish obyektlari hududida qoʻllash muammoning oqilona yechimi boʻlib hisoblanadi.

1 Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 02.12.2022-yildagi “2030-yilgacha Oʻzbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga oʻtishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish boʻyicha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi PQ-436-son qarori. https://lex.uz/docs/6303230?ONDATE=11.10.2023

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda "yashil" enegriya quvvatlariddan foydalanish masalalarini yoritish, ma'lumotlarni topish, aniqlash va tahlil qilish davomida bir nechta tadqiqot usullaridan foydalanilgan. Jumladan, O'zbekistonda elektr energiyasini ishlab chiqarish qo'rsatkichlari statistik ma'lumotlari asosida qiyosiy tahlili amalga oshirilgan. Mamlakatimizda muqobil energiyalardan foydlanish masalalari o'ranilgan va muhokama qilingan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda iqtisodiyotni raqamlashtirishning hozirgi bosqichida barqaror rivojlantirishni takomillashtirish energetika tarmog'ining raqobatdoshligini oshirishda asosiy omillardan biriga aylanmoqda. "Iqtisodiyotni elektr energiyasi bilan uzluksiz ta'minlash hamda "yashil" texnologiyalarini barcha sohalarga faol joriy etish, iqtisodiyotning energiya samaradorligini 20 foizga oshirish asosiy masalalardan sanaladi. 2026-yilga kelib elektr energiyasi ishlab chiqarish ko'rsatkichini qo'shimcha 30 milliard kVt.soatga oshirib, jami 100 milliard kVt/soatga yetkazish, 2026-yilga qadar qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushini 25 foizga yetkazish evaziga yiliga qariyb 3 milliard kub metr tabiiy gazni tejash" vazifalari belgilab berilgan. Energetika korxonalarining faoliyatini barqaror rivojlantirishda ularning samaradorligini oshirish yuzasidan asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish, bunda energetika sanoatini rivojlantirish konsepsiyasiga mos ravishda korxonalar raqobatbardoshligi va ishlab chiqarish quvvatlarining samaradorligini oshirishga nisbatan uslubiy yondashuvlarni nazariy jihatdan asoslash va amaliy mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Respublikada iqtisodiyot barqaror o'sishini ta'minlashga va aholining farovonlik darajasini oshirishga, yoqilg'i-energetika resurslariga bo'lgan talab-ehtiyojni uzluksiz qanoatlantirishga qaratilgan neft-gaz, elektr energetika, ko'mir, kimyo, qurilish industriyasini rivojlantirishning uzoq muddatli strategiyasi amalga oshirilmoqda. 22.08.2019-yildagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohaning energiya samaradorligini oshirish, energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishning tezkor chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4422-sonli Qarorida yuqoridagi masalalarni amalga oshirish maqsadida "Iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohaning energiya samaradorligini yanada oshirish hamda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish" bo'yicha yo'l xaritasi belgilangan[2].

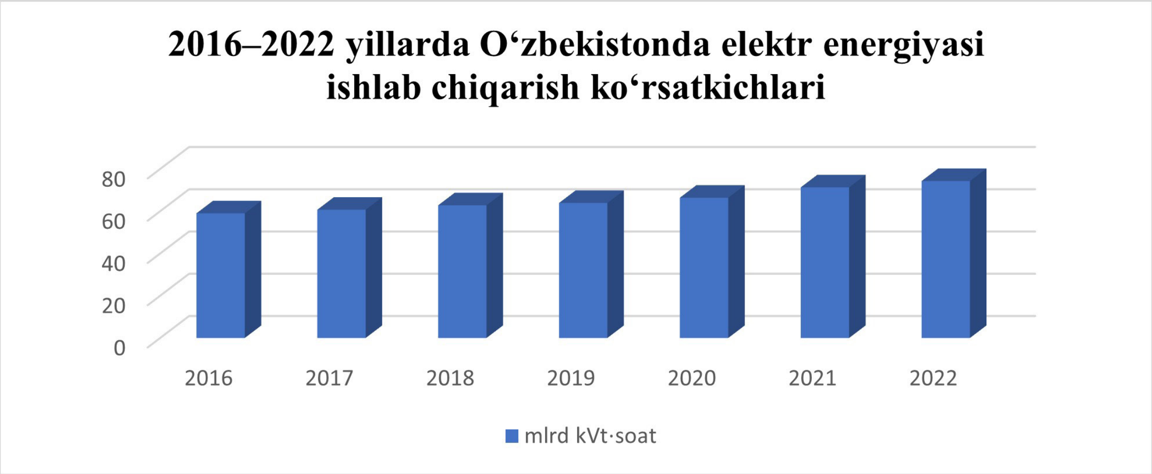

1-diagramma

"2020–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasini elektr energiyasi bilan ta'minlash konsepsiyasi"ni amalga oshirish jarayonida O'zbekistonning 2030-yilgacha bo'lgan davrga mo'ljallangan yangi vazifalari va ustuvor yo'nalishlariga muvofiq kengaytirilishi ta'minlanadi. Konsepsiyada 2030 yilgacha erishilishi kerak bo'lgan bir qancha ko'rsatkichlar qayd etilgan, jumladan:

- quvvatni 12,9 GVt dan 29,3 GVt ga oshirish[3];
- elektr energiyasini ishlab chiqarishni 63,6 mlrd. kVt/s.dan 120,8 mlrd. kVt/s.gacha oshirish;

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohaning energiya samaradorligini oshirish, energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishning tezkor chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-4422-sonli qarori. https://lex.uz/docs/-4486125

3 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qaroriga 2-ilova "Sanoat tarmoqlarida "yashil" iqtisodiyotga o'tish va energiya tejamkorligini ta'minlash konsepsiyasi"

- tabiiy gaz iste'molini 16,5 milliard kub metrdan 12,1 milliard kub metrgacha kamaytirish;
- elektr energiyasini uzatishda yo'qotishlarni 2,35 foizga va taqsimlashda yo'qotishlarni 6,5 foizga kamaytirish (2019-yilga nisbatan 1,85 barobar kam).

Ushbu rejalarning amalga oshirilishi O'zbekistonda 10-yil ichida energiya iste'moli qariyb ikki baravar oshishi haqidagi prognozlarni hisobga olgan holda mamlakatning energetik havfsizligini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, bugungi kunda ishlab chiqarish quvvatlarining asosiy qismini (taxminan 85 foizini) elektro-elektr stansiyalari tashkil etadi, shu munosabat bilan 2030-yilga kelib IES ning 15,6 GVt yangi va modernizatsiya qilingan ishlab chiqarish quvvatlarini ishga tushirish rejalashtirilgan.

Yuqoridagi ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda energiya ishlab chiqarish quvvatlari yildan yilga ortib bormoqda. 2016-yilda energiya ishlab chiqarish quvvati 59,0 mlrd kVt/soatni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 74,3 mlrd kVt/soatni tashkil etganlishini ko'rishimiz mumkin.

Elektr energiyasini ishlab chiqarishning ko'plab uchullari mavjud bo'lib, Ushbu usullar yordamida elektr energiyasini ishlab chiqarishda qo'llanadigan asosiy texnologiyalardan foydalaniladi. Ushbu energiya ishlab chiqarish usullarini tanlab, ishlab chiqarilayotgan mulkniklar va energiyaning chiqishiga effektivlik bilan ishlab chiqarish mumkin.

Quyidagi diagrammada esa O'zbekistonda iste'molsilarni elektr energiyasi bilan ta'minlash ko'rsatkichining tahlilini ko'rish mumkin.

2-diagramma

Mamlakatimizda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida yashil energiya manbalaridan foydalanish tarmoqlardagi raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omili hisoblanadi. "Yashil" energiya manbalarining keng joriy qilinishi tarmoqlarda energiya resurslari bilan ta'minlash xizmatlarini ko'rsatishga xarajatlarning kamayishi, ishlab chiqarish samaradorligining oshishi, shuningdek, barqaror energiyaning mavjudligi, moliyaviy mablag'larning tejalishiga hamda iqlim o'zgarishlari asoratlarini yumshatishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, energiyaga bo'lgan umumiy talabni to'liq qondirish, uzoq va chekka hududlarda uzluksiz energiya ta'minotini amalga oshirish kabi qator masalalarni hal qilish hamda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish imkonini berganligi uchun, so'nggi yillarda mamlakatimizda umumiy energiya balansida qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ulushi ortib bormoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining elektr energiyasini ishlab chiqarish umumiy hajmidagi ulushi qariyb 10 foizni tashkil etmoqda.

1-jadval: O'zbekistonning QTEM salohiyati (Million tonna neft ekvivalenti = Mtne)[4]

Qayta tiklanadigan energiya manbai	Yalpi potensial	Texnik salohiyat
Gidroenergetika	9,2 Mtne	2 Mtne
Shamol energetika	2,2 Mtne	0,4 Mtne
Quyosh fotoelektroni	50973 Mtne	177 Mtne
Geotermal energiya	67000 Mtne	0,3 Mtne
Jami muqobil energiya manbalar	117984 Mtne	179,3 Mtne

4 Uzbekistan Energy Profile. https://iea.blob.core.windows.net/assets/8c1cefe6-4c29-46b0-82fa-c524714e54a5/UzbekistanEnergy-Profile.pdf

Xalqaro energiya agentligi (International Energy Agency – IEA)5ning hisobotiga koʻra 2023-yilda qayta tiklanuvchi energiyaning global quvvati 510 gigavatt (GVt) ga yetdi. Bu qoʻrsatkich 2022-yilga nisbatan qariyb 50 foizga koʻp ekanligini koʻrishimiz mumkin.

Hisobotda prognoz qilinishiga koʻra:

- 2024-yilda shamol va quyosh energiyasi birgalikda gidroenergetikadan koʻra koʻproq elektr energiyasi ishlab chiqara boshlaydi.
- 2025-yilda barcha qayta tiklanadigan energiya manbalari quvvati koʻmir ishlab chiqarishdan ham oshadi va eng yirik elektr energiyasi manbaiga aylanadi.
- Shamol elektr stansiyalari 2025-yilda atom elektr stansiyalarini, 2026-yilda esa quyosh elektr stansiyalarini ortda qoldiradi.
- 2028-yilda qayta tiklanadigan energiya global elektr energiyasi ishlab chiqarishning 42 foizdan ortigʻini, shamol va quyosh ulushi esa 25 foizini tashkil qiladi.

Mamlakatimizda energetika tizimi barqarorligini ta'minlash uchun yangi quvvatlarga mos tarmoqlarni qurish, elektr saqlash qurilmalarini oʻrnatish, zarur materiallarni ishlab chiqarishni maqsadida Oʻzbekistonda 2024-yilda elektr ishlab chiqarishda "yashil energiya" ulushi 15 foizga yetishi kutilmoqda.

Iqtisodiyotni jadal suratlarda oʻsib borishini ta'minlash maqsadida shuningdek, iqtisodiyot tarmoqlari talabidan kelib chiqqan holda kelgusi uch yilda 8 gigavattli 28 ta yirik quyosh va shamol elektr stansiyalarini ishga tushirish, 944 kilometr yuqori kuchlanishli elektr tarmoqlari va 6 ta yirik podstansiyani qurish, jami 2,2 gigavatt boʻlgan 18 ta elektr saqlash quvvatlarini oʻrnatish maqsad qilingan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Energiya resurslariga tobora talab ortib borayotgan bir vaqtda enegriya resurslaridan samarali foydalanish, yashil energiya manbalarini izlaz va ularni iqtisodiyotning tarmoq va sohalariga joriy etish, energetika tizimining barqarorligini ta'minlash uchun asos boʻlib xizmat qiladi. Qayta tiklanadigan energiya manbalari ekologik toza yashil energiya manbalari boʻlganligi sababli muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. "yashil" iqtisodiyotni ta'minlash maqsadida atrof- qazib olinadiga yoqilgʻilardan (CO_2) foydalanishni kamaytirish, energo reruslarini tejash, iste'molini toʻgʻri tashkil etishda qayta tiklanuvchi enegriya manbalari muhim rol oʻynaydi. QTEMlari birinchidan, havoni ifloslamasdan energiya xizmatlarini taqdim etadi, ikkinchidan, togʻli va chekka hududlarda energetika sohasini barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

- "yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish ulardan samarali foydalanish mamlakat iqtisodiyotini barqaror rivojlanishiga asos boʻlib xizmat qiladi. Jumladan:
- "yashil" energiya quvvatlarini barpo etishda tabbiy resurslardan foydalaniladi. Ular quyosh, shamol, suv va boshqa resurslardir.
- "yashil" enegriyadan foydalanishdagi innivatsion texnologiyalar yashil energiya generatsiyasi, batareyalar, energiya iste'molini kuchaytirish usullari energiya iste'moli va iqtisodiy boʻshliqlarning oʻzlashtirishiga yordam beradi.
- "yashil" enegriya resurslari, masalan, quyosh va shamol kabi tabiiy manbalardan foydalanish narxlarning pastligini ta'minlashga yordam beradi. Bu esa energiya narxlari ustida yengilgi koʻrsatkichi boʻlib, energiya iste'molchilar uchun arzon va maqbul narxlarga ega boʻlishi mumkin.
- "yashil" energetika sohasidagi islohotlar va dasturlar, masalan, yashil energiya olishi uchun dastlabki investitsiyalarni qayta ishlab chiqish, energiya olish jarayonlarini iqtisodiy va oʻzlashtirishga yordam berish, energiya iste'molini kuchaytirish va iqtisodiy islohotlarni koʻpaytirishga imkoniyat yaratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Шадиметов, Ю. Ш., & Айрапетов, Д. А. (2023). Зеленая" энергетика: опыт зарубежных стран, проблемы и перспективы. "yashil" energetikani amaliyotga tatbiq etish: yutuqlar va muammolar" mavzusida respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to 'plami, 247-253.
2. Zeng, S., Tanveer, A., Fu, X., Gu, Y., & Irfan, M. (2022). Modeling the influence of critical factors on the adoption of green energy technologies. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 168, 112817.)
3. Chau, K. Y., Moslehpour, M., Tu, Y. T., Tai, N. T., Tien, N. H., & Huy, P. Q. (2022). Exploring the impact of green energy and consumption on the sustainability of natural resources: Empirical evidence from G7 countries. Renewable energy, 196, 1241-1249.
4. Қаршибаев, А., Зохидов, О., & Хамзаев, А. (2022). Муқобил энергия манбалари асосида электр энергия истеъмоли самарадорлигини оширишнинг экспериментал тадқиқотлари. Innovatsion texnologiyalar, 1(04), 72-76.

5 https://www.iea.org/reports/renewables-2023/executive-summary

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.